

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 07-08-2020 r.

Adam Bodnar

II.510.783.2020.PZ

Pan Senator
Aleksander Pocięj
Przewodniczący
Komisji Praw Człowieka, Praworządności i Petycji
Senat Rzeczypospolitej Polskiej
ePUAP

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący

W dniu 16 lipca 2020 r. do Pana Marszałka Senatu Rzeczypospolitej Polskiej Tomasza Grodzkiego wpłynął druk senacki nr 163 zawierający inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 37a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1950 z późn. zm.; dalej: Kodeks karny albo k.k.).

Rezultatem proponowanej zmiany jest przywrócenie brzmienia art. 37a k.k. sprzed dnia 24 czerwca 2020 r., kiedy to przepis ten został znowelizowany na mocy art. 38 pkt 1 ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o uproszczonym postępowaniu o zatwierdzenie układu w związku z wystąpieniem COVID-19 (Dz. U. poz. 1086; dalej: ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r.).

Już na wstępie pragnę zasygnalizować, że w pełni popieram inicjatywę Pań i Panów Senatorów dotyczącą zmiany art. 37a k.k. przedstawioną w druku nr 163.

W mojej ocenie całość nowelizacji Kodeksu karnego wprowadzonej ustawą z dnia 19 czerwca 2020 r. winna zostać jak najszybciej uchylona, gdyż została wprowadzona w trybie w oczywisty sposób naruszającym standard konstytucyjny procedowania nowelizacji kodeksów. Ustawa z dnia 19 czerwca 2020 r. w tym zakresie nie tylko podziela w części

treść ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, co do sprzeczności której w całości z art. 7 w związku z art. 112 oraz z art. 119 ust. 1 Konstytucji Trybunał Konstytucyjny orzekł w wyroku z dnia 14 lipca 2020 r., ozn. sygn. Kp 1/19, ale również powieliła wady dotyczące trybu jej uchwalania.

Przypomnieć należy, że we wniosku do Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2019 r., w sprawie ozn. sygn. Kp 1/19, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej skierował ustawę z dnia 13 czerwca 2019 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw do Trybunału Konstytucyjnego stawiając zarzut, iż jest ona w całości niezgodna z art. 7 i art. 112 w związku z art. 119 ust. 1 Konstytucji. Jednym z argumentów przemawiających za koniecznością zbadania zgodności tej ustawy z Konstytucją były wątpliwości co do prawidłowości procesu legislacyjnego w toku jej przyjęcia. Nie ulega wątpliwości, że tryb postępowania z zaskarżoną ustawą rodził poważne zastrzeżenia co do dochowania konstytucyjnych standardów procesu legislacyjnego, co ostatecznie zostało potwierdzone w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2020 r. Złożenie wniosku było wówczas jedną z możliwych dróg, aby zachować takie zasady ustrojowe jak podział i równowaga władz (art. 10 ust. 1 Konstytucji) czy czuwanie nad przestrzeganiem Konstytucji przez Prezydenta (art. 126 ust. 2 Konstytucji). Bez wątpienia skorzystanie przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z uprawnień wynikających z art. 122 ust. 3 Konstytucji doprowadziło do ochrony tak doniosłych zasad, jak zaufanie obywatela do państwa oraz stanowiącego przez nie prawa. Realizacja obowiązku współdziałania Sejmu i Senatu w realizacji funkcji ustawodawczej wymaga bowiem, aby prawo było uchwalane w procedurze niedającej podstaw do sformułowania jakichkolwiek zarzutów względem jej prawidłowości.

Po upływie niecałego roku od złożenia wyżej opisanego wniosku została uchwalona w dniu 19 czerwca 2020 r. ustawa, która zawiera obszerną nowelizację Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu wykroczeń (art. 26 pkt 1 i 2, art. 38, art. 39 oraz przepis przejściowy z art. 81 i przepis o wejściu ustawy w życie z art. 103). Część przepisów uchwalonych w ramach tej ustawy stanowi dosłowne powtórzenie rozwiązań przyjętych w niekonstytucyjnej ustawie z dnia 13 czerwca 2020 r. (zmiany dotyczące: instytucji z art. 37a k.k., czynu ciągłego – art. 57b k.k., kary łącznej – art. 85, 86 § 1, 89a §

1, 91a k.k. oraz kradzieży szczególnie zuchwalej - art. 115 § 9a, art. 278a § 1 i 2 i art. 294 § 1 k.k.).

W mojej ocenie wskazanej ustawie z dnia 19 czerwca 2020 r. można postawić niemal tożsamy zarzut w postaci niezgodności z art. 7 i art. 112 w związku z art. 118 ust. 1 i art. 119 ust. 1 i 2 Konstytucji, gdyż tryb jej procedowania rażąco naruszał postanowienia regulaminu Sejmu¹.

Na wstępie należy zaznaczyć, że punkty 1, 2, 8, 9 i 10 w art. 38 (art. 38 pkt 1 dotyczy nowelizacji art. 37a k.k.) zostały dodane w czasie posiedzenia Komisji Finansów Sejmu Rzeczypospolitej w dniu 27 maja 2020 r. (druk sejmowy nr 390) i nie zostały w żaden sposób uzasadnione. Taki tryb procedowania, szczególnie w zakresie zmian w kodyfikacjach, musi być oceniony jednoznacznie krytycznie z punktu widzenia jakości procesu legislacyjnego. Senat na posiedzeniu w dniu 18 czerwca 2020 r. (druk senacki nr 427) podjął uchwałę, w której w punktach nr 21, 37 i 38 dokonał skreślenia przepisów odnoszących się do ustaw karnych, lecz poprawki te zostały odrzucone przez Sejm w dniu 19 czerwca 2020 r. (punkty 21, 37 i 38 w Sprawozdaniu Komisji Finansów Publicznych o uchwale Senatu, druk sejmowy nr 441).

Materia dotycząca nowelizacji Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu wykroczeń winna być procesowana na podstawie rozdziału 4 Regulaminu Sejmu (art. 87 i n.), w tym przy dochowaniu określonych tam terminów przeprowadzenia kolejnych czytań. Już proste zestawienie daty wpływu projektu ustawy do Sejmu (druki nr 382, 382-A) 22 maja 2020 r. oraz daty pierwotnego uchwalenia ustawy przez Sejm w dniu 4 czerwca 2020 r. wskazuje, że Sejm nie zachował terminów poprzedzających przeprowadzenie pierwszego i drugiego czytania (w obydwu wypadkach winno to być 14 dni od dnia doręczenia posłom projektu). Nadto dopuszczono się zaniechania skierowania analizowanego projektu ustawy do Komisji Nadzwyczajnej, czym została naruszona procedura ustawodawczą przewidziana w Regulaminie Sejmu dla projektów zmian w kodeksach. Konsekwencją niedochowania przez Sejm trybu przewidzianego dla projektów

¹ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 lipca 1992 r. Regulamin Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej (t.j. M. P. z 2019 r. poz. 1028 z późn. zm.); Por. także wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 czerwca 1998 r., sygn. akt K 3/98, LEX nr 33153 oraz z dnia 19 lutego 2003 r., sygn. akt P 11/02, LEX nr 76810.

kodeksów i projektów zmian w kodeksach w pracach nad omawianą ustawą musi być stwierdzenie niezgodności wskazanych regulacji z art. 112 i art. 119 ust. 1 Konstytucji.

Analiza zmian w przepisach Kodeksu karnego, Kodeksu postępowania karnego oraz Kodeksu wykroczeń wskazuje, że nie łączą się one w żaden merytoryczny sposób z materiałą ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r., która jest ustawą o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19. Uchwalone zmiany w znacznej części nie zostały uzasadnione ani jednym zdaniem, a uzasadnienie dotyczące zmian w art. 85, 86, 89a, 91 i dodanie art. 91a k.k., które oznaczają powrót do rozwiązań dotyczących kary łącznej sprzed wejścia w życie nowelizacji z dnia 20 lutego 2015 r., a więc funkcjonujących w polskim porządku prawnym do dnia 1 lipca 2015 r., nie przywołuje ani jednego argumentu świadczącego o merytorycznej zasadności tak dalekiego przemodelowania systemu orzekania kary łącznej. Uzasadnieniu zmian w ustawach karnych można zatem zarzucić instrumentalne wykorzystywanie sytuacji epidemicznej COVID-19 do wprowadzenia nieprzemyślanych zmian w systemie orzekania kar, w tym kar łącznych, a tym samym rażące naruszenie zasady prawidłowej legislacji leżącej u podstaw zasady demokratycznego państwa prawnego wyrażonej w art. 2 Konstytucji.

Powyższe uwagi nie pozostają bez znaczenia dla ustalenia naruszenia przez Sejm zasad określonych w rozdziale 4 Regulaminu Sejmu, a tym samym naruszenia przez ustawę z dnia 19 czerwca 2020 r. regulacji z art. 112 i art. 119 ust. 1 Konstytucji. Ustalenie, czy mamy do czynienia z poprawką, czy też z propozycją nowej regulacji prawnej, wykraczającej poza zakres ustawy nowelizującej, możliwe jest tylko przy zbadaniu treści konkretnej poprawki do ustawy. W wyroku z dnia 19 września 2008 r., sygn. akt K 5/07², Trybunał Konstytucyjny wskazał następujące zasady dekodowane z treści art. 118 ust. 1 i art. 121 ust. 2 Konstytucji: „poprawki mogą dotyczyć wyłącznie materii, która była przedmiotem ustawy przekazanej Senatowi, w związku z czym Senat nie jest uprawniony do zastępowania treści ustawy treścią zupełnie inną, ponieważ ta może być wyłącznie przedmiotem nowej inicjatywy ustawodawczej”.

² LEX nr 439111.

Należy bowiem rozróżniać nową inicjatywę ustawodawczą od poprawki, która winna być ograniczona przez przedmiot regulowanej ustawą materii. Wprowadzanie w ramach poprawek zmian do ustawy nowelizowanej, w trybie art. 119 ust. 2 Konstytucji co do materii niewyrażonych wprost w treści ustawy nowelizującej stanowi obejście art. 118 ust. 1, art. 119 ust. 1 i 2 Konstytucji. Art. 7 Konstytucji wyklucza domniemywanie kompetencji organów konstytucyjnych, a zatem przekroczenie przez Sejm granic poprawek wnoszonych w trybie art. 119 ust. 2 Konstytucji należy kwalifikować także jako naruszenie tego przepisu Konstytucji.

W wyroku z dnia 16 kwietnia 2009 r., ozn. sygn. akt P 11/08³ Trybunał Konstytucyjny wskazał, że instytucją o podstawowym znaczeniu dla procesu ustawodawczego jest niewątpliwie inicjatywa ustawodawcza, otwierająca postępowanie, którego końcowym efektem ma być wejście w życie nowej ustawy. Wnoszenie poprawek - tak „sejmowych”, jak i „senackich” - jest możliwe wyłącznie w przypadku uprzedniego skorzystania przez uprawniony podmiot z prawa inicjatywy ustawodawczej, a ponadto tylko w określonych fazach procesu ustawodawczego (w Sejmie i w Senacie). Są to więc instytucje nie tylko odrębne od instytucji inicjatywy ustawodawczej, ale i spełniające wobec niej rolę uboczną, wtórną. Z powyższych względów wykładnia przepisów regulujących poprawki „sejmowe” i „senackie” musi być dokonywana w taki sposób, aby nie prowadziło to do zatarcia odrębności między nową inicjatywą ustawodawczą i poprawkami, a w konsekwencji do obchodzenia wymagań, które Konstytucja przewiduje dla inicjatywy ustawodawczej⁴.

Treść poprawek zawarta w art. 38 pkt 1, 2, 8, 9 i 10 (art. 38 pkt 1 dotyczy nowelizacji art. 37a k.k.), które zostały dodane w czasie posiedzenia Komisji Finansów Sejmu Rzeczypospolitej w dniu 27 maja 2020 r. (druk nr 390), wskazuje jednoznacznie, że winny one zostać objęte nową inicjatywą ustawodawczą, a zgłoszenie ich w trybie poprawek stanowi naruszenie art. 118 Konstytucji, gdyż wyodrębnienie w Konstytucji prawa do przedłożenia w Sejmie projektu ustawy (art. 118 Konstytucji) oraz prawa do wnoszenia poprawek do projektu (art. 119 ust. 2 Konstytucji) musi prowadzić do wniosku, że prawa te mają odrębną treść i różne zakresy przedmiotowe. Trybunał Konstytucyjny wskazywał już

³ LEX nr 488896.

⁴ Por. orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 23 listopada 1993 r., sygn. akt K. 5/93, LEX nr 25420 oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 września 1997 r., sygn. akt K. 25/97, LEX nr 30763.

w swoim orzecznictwie, że w sensie technicznym poprawka ma postać propozycji skreślenia pewnej części w tekście projektu ustawy, uzupełnienia go przez dopisanie pewnych elementów lub zastąpienia niektórych części tekstu projektu, zwłaszcza określonych wyrazów, innymi⁵.

Zaznaczyć muszę nadto, że w ramach wprowadzonych zmian ustawodawca przewidział przepis intertemporalny art. 81 ust. 1, wskazujący, że „przepisy rozdziału IX ustawy zmienianej w art. 38 (Rozdział IX Kodeksu karnego - Zbieg przestępstw oraz łączenie kar i środków karnych), w brzmieniu dotychczasowym, stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy”. Art. 81 ust. 2 stanowi zaś, że „przepisy rozdziału IX ustawy zmienianej w art. 38, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą, stosuje się do kar prawomocnie orzeczonych po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy”. Ustawodawca nie zawarł zatem żadnych przepisów intertemporalnych w stosunku do zmiany w art. 37a k.k., wprowadzenia art. 57b k.k. oraz wprowadzenia kwalifikowanej postaci kradzieży, tzw. kradzieży szczególnie zuchwałej w art. 115 § 9a k.k., art. 278a k.k. i art. 294 § 1 k.k., a także względem nowego wykroczenia określonego w art. 107a k.w. (art. 26 ustawy). Zgodnie z art. 103 ustawy, przepisy te weszły w życie z dniem następującym po dniu ogłoszenia.

Podkreślenia zatem wymaga w tym miejscu, że takie ukształtowanie przepisów intertemporalnych w odniesieniu do norm prawnokarnych stanowi rażące naruszenie zasad konstytucyjnych odnoszących się do tej problematyki. W wyroku z 20 grudnia 1999 r.⁶ Trybunał Konstytucyjny wyraził pogląd, że zasada ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, nazywana także zasadą lojalności państwa względem obywateli, jest jedną z najważniejszych zasad pochodnych, wynikających z zasady demokratycznego państwa prawnego. W wyroku z dnia 22 września 2005 r.⁷ Trybunał Konstytucyjny wskazał, że nakaz zachowania odpowiedniej *vacatio legis*, stanowi jedną z norm składających się na treść zasady demokratycznego państwa prawnego i wynika wprost z zasady zaufania do państwa. Omawiana norma konstytucyjna nakazuje, aby nowe regulacje prawne były wprowadzane w życie z zachowaniem odpowiedniej *vacatio legis*.

⁵ Por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 marca 2004 r., sygn. akt K 37/03, LEX nr 107954.

⁶ Sygn. akt K 4/99, LEX nr 39237.

⁷ Sygn. akt Kp 1/05, LEX nr 165334.

Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że adresat normy musi mieć zapewniony czas na przystosowanie się do zmienionych regulacji i na bezpieczne podjęcie odpowiednich decyzji co do dalszego postępowania⁸. W tym zakresie rozstrzygający jest pogląd wyrażony w wyroku z dnia 20 grudnia 1999 r., sygn. K 4/99⁹, w ramach którego Trybunał Konstytucyjny odwołując się do wyrażonej w art. 88 ust. 1 Konstytucji normy, w myśl której warunkiem wejścia w życie aktów normatywnych jest ich ogłoszenie, oraz do wyrażonej w art. 2 zasady demokratycznego państwa prawnego wskazał, że ustawodawca, decydując się na oznaczenie dnia wejścia w życie ustawy przez wskazanie terminu kalendarzowego, powinien przewidzieć czas wystarczający nie tylko na dalsze etapy procesu ustawodawczego, łącznie z ich ostatnim stadium w postaci należytego ogłoszenia ustawy, ale także zapewnić zachowanie odpowiednio długiego okresu *vacatio legis*. Ten ostatni wymóg nie ma charakteru absolutnego i zgodnie z ustalonym stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego może być uchylone ze względu na dostatecznie ważny interes publiczny. Nie istnieją jednak jakiegokolwiek argumenty przemawiające za tym, aby głęboka zmiana filozofii karania, na którą składają się przyjęte zmiany w Kodeksie karnym musiała być nieodzownie wprowadzone bez żadnego *vacatio legis*. Ponadto żadne względy nie mogą uzasadniać naruszenia wymagania określonego w art. 88 ust. 1 Konstytucji.

Z tych wszystkich względów jednoznacznie stwierdzić należy, że wprowadzona ustawą z dnia 19 czerwca 2020 r. nowelizacja art. 37a k.k., jak również innych przepisów kodeksowych, została przyjęta w sposób sprzeczny z prawem i niezbędne jest pilne usunięcie tej sprzeczności.

Proponowana w druku senackim nr 163 nowelizacja art. 37a k.k. jest zasadna także pod względem merytorycznym.

Dotychczas art. 37a k.k. przez część doktryny rozumiany był jako przepis współkształtujący ustawowy wymiar kary¹⁰. W tym znaczeniu unormowanie to, choć zamieszczone w części ogólnej, ze względu na swój względnie obligatoryjny charakter,

⁸ Wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 15 grudnia 1997 r., sygn. K. 13/97, **LEX nr 31035** oraz z dnia 4 stycznia 2000 r., sygn. K. 18/99, **LEX nr 39280**.

⁹ **LEX nr 39237**.

¹⁰ J. Majewski, *Komentarz do art. 37a Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Komentarz do zmian 2015*, LEX 2015, teza nr 2; fakultatywny charakter art. 37a k.k. sprzed zmiany podkreślał M. Mozgawa, *Komentarz do art. 37a Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, pod. red. M. Mozgawy, LEX 2020, teza nr 5; dyrektywny charakter art. 37a k.k. sprzed zmiany podkreślała V. Konarska-Wrzosek, *Komentarz do art. 37a Kodeksu karnego w: Kodeks karny. Komentarz*. Wyd. II, pod. red. V. Konarskiej-Wrzosek, Warszawa 2018, LEX teza nr 1.

rozszerzało katalog kar, które może za popełnienie przestępstwa orzec sąd, w przypadku typów czynów zabronionych, w ramach których ustawa przewiduje zagrożenie karą pozbawienia wolności nieprzekraczającą 8 lat. Art. 37a k.k. w brzmieniu sprzed dnia 24 czerwca 2020 r. miał zatem tylko przedmiotowe przesłanki. Przepis ten wpisywał się w zasadę *ultima ratio* kar izolacyjnych i pozwalał tym samym na urzeczywistnienie zasady sprawiedliwości w pełniejszym stopniu, niż brzmienie art. 37a k.k. obowiązujące obecnie.

Nowelizacja art. 37a § 1 i 2 k.k. całkowicie zmieniła charakter tej instytucji. Obecne brzmienie art. 37a § 1 i 2 k.k. wskazuje jednoznacznie na jego fakultatywny charakter. Instytucja ta stać się ma zatem przepisem kształtującym tzw. sądowy wymiar kary. Ponadto zaprojektowano podwyższenie dolnego wymiaru kary z 10 stawek do 100 stawek dziennych grzywny oraz z miesiąca do 3 miesięcy kary ograniczenia wolności. Według znowelizowanego brzmienia art. 37a § 1 k.k., warunkiem orzeczenia jednej z wymienionych w tym przepisie kar wolnościowych jest jednocześnie orzeczenie środka karnego lub środka kompensacyjnego lub przypadku. Art. 37a § 2 k.k. zawiera wyłączenie możliwości zastosowania art. 37a § 1 k.k. w stosunku do podmiotów wymienionych w art. 37a § 2 k.k. Zmiana art. 37a k.k. prowadzi zatem do podwyższenia kryminalizacji.

Znowelizowany art. 37a k.k. przywraca w istocie obowiązywanie art. 54¹¹ Kodeksu karnego z 1969 r.¹². Na podstawie poglądów wyrażanych na gruncie art. 54 k.k. z 1969 r., przyjąć należy, że art. 37a § 1 k.k. powieliła dwie wady PRL-owskiego rozwiązania legislacyjnego. Pierwszą jest wyłączenie spod zastosowania art. 37a § 1 k.k. typów czynów zabronionych zagrożonych sankcją kumulatywną oraz alternatywną. Drugą wadą jest operowanie hipotetyczną karą pozbawienia wolności, która miałaby zostać wymierzona, a która ostatecznie ma się okazać niecelowa. Wewnętrzna sprzeczność takiego sposobu wyboru sankcji karnej jest dostrzegalna na pierwszy rzut oka.

Istotne jest także, że projektując, a następnie uchwalając zmianę treści art. 37a k.k. w żaden sposób nie wykazano potrzeby zmiany, stąd trybowi uchwalenia obecnego brzmienia art. 37a k.k. można zarzucić naruszenia zasad prawidłowej legislacji oraz *ultima ratio*

¹¹ „Art. 54. Jeżeli przestępstwo zagrożone jest tylko karą pozbawienia wolności, przy czym górna granica zagrożenia nie jest wyższa niż 5 lat, a wymierzona za nie kara nie byłaby surowsza od roku pozbawienia wolności, sąd uznając, że skazanie na taką karę nie byłoby celowe, może orzec karę ograniczenia wolności albo grzywnę”.

¹² Ustawa z dnia 19 kwietnia 1969 r. Kodeks karny (Dz. U. Nr 13, poz. 94 z późn. zm.).

prawa karnego leżących u podstaw zasady demokratycznego państwa prawnego wyrażonej w art. 2 Konstytucji.

Wyrażam przekonanie, że Panu Przewodniczącemu oraz Państwu Senatorom będącym sygnatariuszami druku senackiego nr 163 uda się wypracować inicjatywę ustawodawczą odwracającą nie tylko zmiany w art. 37a k.k., ale całość zmian w Kodeksie karnym wprowadzonych w dniu 24 czerwca 2020 r. na mocy ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r. Służyć to będzie umocnieniu obowiązywania zasady ustrojowej w postaci podziału i równowagi władz wysłowionej w art. 10 ust. 1 Konstytucji oraz ochronie tak doniosłych zasad, jak zaufanie obywatela do państwa oraz stanowionego przez nie prawa. U podstaw bezpieczeństwa prawnego nas wszystkich leży przyjmowanie każdego aktu normatywnego, w szczególności rangi ustawowej, zgodnie z procedurą przewidzianą w Konstytucji.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że pismo o tożsamej treści skierowałem także do Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej, Pana Senatora Krzysztofa Kwiatkowskiego.

Łączę wyrazy szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/